

รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของ
กลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Creative Economic Development Model of Lanna Lantern
Manufacturers in Muang Sart of Muang District,
Chiang Mai Province

ประทีป พิษทองกลาง^{1/} และอภิริยา นามวงศ์พรหม^{2/}
Prateep Puchthonglang^{1/} and Apiriya Namwongprom^{2/}

Abstract: The purpose of this research was to study the creative economic development model of Lanna lantern manufacturers in Mueng Sart of Mueng district, Chiang Mai province. Using the methodology of qualitative research by surveying the potential of the product and by in-depth interviews with local philosophers who create the Lanna lantern. The results offield research showed that Mueng Sart community has made Lanna lanterns for a long time. It is beautiful, exquisite artistic workmanship and has different styles. Mueng Sart community does not only produce Lanna lanterns of super quality, it also has the potential to bedveloped as a site of cultural tourism. The creative economic development model of Lanna lantern manufacturers was based on 3 important aspects 1) Participation factors, 2) Economy factors and 3) Potential of the community

Keywords: Development model, local business, Lanna lantern

---

^{1/}สาขาสังคมศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชา เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50300

Department of Social Sciences, Faculty of Business and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna Chiang Mai, Chiang Mai 50300, Thailand

^{2/}สาขาการพัฒนามุมีสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

Department of Geosocial based Sustainable Development, Faculty of Agricultural Production, Maejo University, Chiang Mai 50290, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำนาชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจศักยภาพของผลิตภัณฑ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ชาวบ้านผู้รังสรรค์โคมน้ำนา ผลการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่าชุมชนเมืองสาทร มีประวัติศาสตร์ในการผลิตโคมน้ำนามายาวนาน มีมือประณีต โคมน้ำนาที่ผลิตมีความสวยงาม รูปแบบหลากหลายผลิตภัณฑ์เน้นศิลปะ ความเป็นเอกลักษณ์ของลำานนา นอกจากนี้จะเป็นแหล่งผลิตโคมน้ำนาที่มีคุณภาพแล้ว ชุมชนเมืองสาทรยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นที่ชุมชนต้นแบบในการดำเนินการธุรกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมลำานนา ส่วนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำนา ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ 3) ศักยภาพของชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน โคมน้ำนา

คำนำ

ปัจจุบันรัฐบาลได้มีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยอิงวัฒนธรรมของแต่ละแห่งมาใช้ในการบริหารประเทศ ซึ่งย่อมส่งผลถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้าได้ อย่างไรก็ตาม การมุ่งหวังเพียงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการส่งเสริมการผลิต การค้า การบริการและการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นจากการทำลายสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สามารถทำให้ประเทศสูญเสียศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนหนึ่ง และการสูญเสียเอกลักษณ์ของชาติอีกส่วนหนึ่งไปได้ ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่มีแนวโน้มอิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งรวมเรียกกันว่า "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม" แต่การปรับตัวของภาครัฐและระบบราชการไทยยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น หน่วยงานส่งเสริมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวได้นำมิติวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์โอท็อปส่งเสริมธุรกิจชุมชน รวมทั้งการค้นหาลิขสิทธิ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ มาเป็นจุดขายเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการผลิตที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อก่อให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ของชุมชนต่าง ๆ จะทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจถึงแนวคิดพระราชา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาใช้จนเป็นวิถีชีวิตได้ (ดิเรก, 2549)

อุตสาหกรรมถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งซึ่งสร้างรายได้เข้าประเทศ ปัจจุบันรายได้จากภาคอุตสาหกรรมอยู่ที่ประมาณ 10% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ การมุ่งเน้นในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมด้วยการเพิ่มขีดความสามารถทางการผลิตและการแข่งขันจึงเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลในทุกยุคทุกสมัย นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการเศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง เป็นหนึ่งในนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีซึ่งได้เปิดตัวเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2552 นโยบายดังกล่าวมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญที่ตั้งไว้ คือ เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจขึ้นเป็นเท่าตัวหรือ 100% ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2555 สอดคล้องกับทศพร (2556) ที่รายงานว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและชุมชน คือ การนำองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ที่มีอยู่มาพัฒนาและดำเนินการให้เกิดผลผลิตและผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ด้วยการสร้างผลิตเชิงสร้างสรรค์และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจฐานความรู้

โคมน้ำนาล้านนาเป็นงานศิลปะที่ตกทอดมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งคือเมืองลำานนามาช้านาน เป็นสิ่งของเครื่องใช้

ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวล้านนาในอดีต จึงอาจกล่าวได้ว่าโคมเป็นผลิตผลทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตในส่วนของพิธีการและประเพณีทางล้านนา โคมแสดงถึงสัญลักษณ์ของประเพณีนี้เป็ง (ลอยกระทง) ของชาวบ้าน (วิชัย, 2535) โคมที่มีชื่อเสียงและมีความประณีตของล้านนา คือ โคมเชียงใหม่ ในอดีตมีสถานที่ที่ทำโคมอยู่มาก แต่พื้นที่ล้วนมีเอกลักษณ์หรือรูปแบบแตกต่างกัน ในปัจจุบันการทำโคมเริ่มสูญหาย หดความสำคัญลง เนื่องจากการผลิตที่ต้องใช้ทักษะความชำนาญของผู้ประดิษฐ์เป็นอย่างมาก แต่ยังมีสถานที่หรือกลุ่มชาวบ้านที่มีชื่อเสียงในการทำโคมหลงเหลืออยู่ เช่น กลุ่มบ้านเมืองสาทร ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น โดยโคมมีหลายลักษณะ หลายแบบ เช่น โคมแขวน โคมค้าง โคมหุกระต่าย โคมราว โคมผัด หรือโคมเวียน เป็นต้น ปัจจุบันโคมล้านนาเป็นที่นิยมและใช้กันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในช่วงเดือนนี้เป็ง (ลอยกระทง) เพื่อให้ดูสวยงามเป็นพืชมงคลและสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและผู้ผลิตเป็นอย่างมากและสามารถพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมนี้ไปสู่เศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการผลิตที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนผู้ผลิตโคมล้านนาชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนในการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนผู้ผลิตโคมล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการผลิตที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองสาทรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์

3. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาแบบเจาะลึกถึงพื้นที่เข้าไปศึกษาถึงบริบทของชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ผลิตโคมล้านนา และวิเคราะห์ศักยภาพผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนาชุมชนเมืองสาทร ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาหาแนวทางในการสร้างรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกกลุ่มผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย และผู้ซื้อ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร คือ ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่ายและผู้ซื้อ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิต 15 คน ผู้จัดจำหน่าย 10 คน และผู้ซื้อสินค้า 20 คน รวมทั้งหมด 46 ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านเลือกจากประสบการณ์การผลิตโคมล้านนา ฝีมือ และการยอมรับจากคนทั่วไป ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่ายเลือกจากร้านค้าภายในชุมชนเมืองสาทร ส่วนผู้ซื้อเลือกโดยวิธีบังเอิญ (สอบถามเมื่อพบ)

2. ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูลของครุภูมิปัญญา ตัวแทนกลุ่มผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย และ ผู้ซื้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยการจดบันทึก ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีตัวแทนของชุมชนเป็นผู้ร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) และให้ข้อมูลตลอดระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การสืบค้นเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ประวัติการก่อตั้งชุมชน รูปแบบ

การผลิตโคมน้ำตาล การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นอกจากจะมีสมาชิกชุมชนดังกล่าวเข้าร่วมวิจัยแล้ว ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษาในรายวิชาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้าร่วมศึกษาและสังเกตให้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์และผลิตโคมน้ำตาลอีกด้วย

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเป็นคำถามที่กำหนดประเด็นไว้ คำถามที่กำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า และคำถามแบบให้เติมคำตอบ นอกจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมแล้ว ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลให้ครบถ้วนเพิ่มเติม โดยอาศัยเครื่องมือวิจัยดังต่อไปนี้

2.3.1 การจัดประชุมกลุ่มย่อย

2.3.2 การสังเกตขั้นตอนการผลิตโคมน้ำตาล การจำหน่าย และการจัดแสดงสินค้า

2.3.3 การศึกษาดูงานธุรกิจชุมชนอื่น ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ

2.4 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

2.4.1 เศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์

2.4.2 การผลิตโคมน้ำตาล 8 ชนิด ได้แก่ โคมแปดเหลี่ยม โคมไห โคมดาว โคมหูกระต่าย โคมไต โคมดอกบัว โคมผัด และโคมรูปสัตว์

ผลการศึกษา

การศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำตาล ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษามุ่งวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำตาล ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) เพื่อ

ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองสาทรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำตาล ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บริบทชุมชนและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมน้ำตาล ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในการพัฒนาสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ชุมชนเมืองสาทรเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งอยู่ในเขตตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยชุมชนย่อย 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านเมืองสาทรหลวง และชุมชนบ้านเมืองสาทรน้อย ซึ่งชุมชนทั้งสองเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงเลื่องลือในเรื่องการทำโคมน้ำตาลอย่างยิ่ง ชุมชนเมืองสาทรถือเป็นแหล่งผลิตโคมน้ำตาลที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ โคมน้ำตาลที่มีความสวยงาม ประดับตกแต่งในิมาน พิธีกรรมหรือสถานที่ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ล้วนมาจากชุมชนเมืองสาทรแทบทั้งสิ้น (อรอนภพ, 2552) โดยชุมชนเมืองสาทรมีพ่อครู แม่ครู ผู้ทรงฝีมือในการประดิษฐ์โคมน้ำตาลมากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยบุคคลที่มีฝีมือและชื่อเสียงมากที่สุดในการทำโคมน้ำตาล คือ แม่บัวไหล คณะปัญญา ท่านเป็นผู้สร้างสรรค์ประดิษฐ์คิดค้นโคมน้ำตาลรูปแบบใหม่ ๆ รวมถึงสืบทอดลวดลายเก่าไว้ โดยมีลูกหลานในครอบครัวช่วยกันทำ อีกทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ขั้นตอน วิธีการทำโคมน้ำตาลให้กับชาวบ้านในชุมชน นักเรียน นักศึกษาได้มีความรู้ สามารถนำไปทำเองเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว บางรายได้นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ ดัดแปลงเป็นรูปทรงโคมน้ำตาล ที่มีรูปแบบและลวดลายที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ชุมชนเมืองสาทรได้มีการสืบทอดการทำโคมน้ำตาลให้แก่ลูกหลานในชุมชน ทำให้ชุมชนเมืองสาทรกลายเป็นชุมชนที่ยังคงรักษาภูมิปัญญาด้านนาเรื่องการทำโคมน้ำตาลได้อย่างเหนียวแน่น จนกลายเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านการทำโคมน้ำตาลจนถึงปัจจุบัน

โคมน้ำตาลเป็นผลงานศิลปะของภาคเหนือ เป็นเครื่องสักการะบูชาที่คนล้านนาใช้เป็นเครื่องบูชาพระพุทธเจ้าในงานประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) ตามคติ

ความเชื่อที่ว่า แสงสว่างจากโคมจะช่วยชีวิตคนมีความเจริญรุ่งเรือง การทำโคมล้านนาเป็นภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การจำแนกโคมล้านนานั้น สามารถจำแนกตามลักษณะของโคมได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ โคมถือ โคมแขวน โคมที่ตั้งหรือวางบนพื้น และโคมลอย ถ้าแบ่งตามชนิดของโคม นั้น สามารถแบ่งได้ 8 ชนิด ได้แก่ โคมแปดเหลี่ยม โคมไห โคมดาว โคมหูก ระต๋าย โคมโต โคมดอกบัว โคมผัด และโคมรูปสัตว์ ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาารูปแบบของโคมล้านนาให้แตกต่างกันออกไปอีกเป็นจำนวนมาก และยังมีการทำโคมเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งประยุกต์ใช้ในการตกแต่งอาคารสถานที่ เพื่อให้เกิดความสวยงามได้ บรรยากาศแบบล้านนา ส่วนการศึกษาและสืบทอดโคมล้านนายังมีผู้ให้ความสำคัญ อนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน (จุพร, 2550)

ชุมชนเมืองสาทร ได้ผลิตโคมล้านนาที่มีรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ มากมาย มีความประณีตและสวยงาม โดยยังคงยึดรูปแบบและลวดลายแบบโบราณที่สำคัญไว้ในขณะเดียวกันก็มีการสร้างสรรค์รูปแบบและลวดลายใหม่ ๆ เพื่อสร้างคุณค่า ความทันสมัยเพื่อให้เหมาะกับการนำไปใช้ในเทศกาล สถานที่ พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์โคมล้านนาของชุมชนเมืองสาทร มีดังต่อไปนี้ (วัดเมืองสาทรหลวง, 2554)

1. จำแนกตามลักษณะของโคมล้านนา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้
  - 1) โคมถือ ได้แก่ โคมหูกระต๋าย โคมดอกบัว
  - 2) โคมแขวน ได้แก่ โคมเพชร โคมดาว โคมวงช้าง โคมแปดเหลี่ยม โคมเจียรไน โคมผัด หรือโคมเวียน โคมเอว โคมรูปสัตว์ต่าง ๆ
  - 3) โคมที่ตั้งบนพื้นหรือวางบนพื้น ได้แก่ โคมผัดหรือโคมเวียน
  - 4) โคมลอย เป็นโคมใหญ่มีรูปร่างคล้ายบอลลูก ตัวโครงทำจากซี่ไม้ไผ่หุ้มด้วยกระดาษ เมื่อจุดโคม ความร้อนจากเปลวไฟจะทำให้โคมลอยตัวขึ้น โดยการปล่อยโคมลอยนี้จะทำกันที่วัดหรือตามบ้านก็ได้ การลอยโคมเชื่อกันว่า เป็นการปล่อยความโชคร้ายทั้งหลายให้ลอยไปกับโคม

2. จำแนกตามชนิดของโคมล้านนา การจำแนกโคมล้านนาแบบดั้งเดิม แบ่งออกเป็น 8 ชนิด ดังนี้

- 1) โคมแปดเหลี่ยม เป็นโคมที่มีลักษณะเป็นรูปทรงแปดเหลี่ยม ทำจากกระดาษสา กระดาษแก้ว และผ้าดิบสี ซึ่งหมายถึง มรรคมงคล 8 นิยมทำเพื่อถวายวัดเพื่อบูชาพระรัตนตรัย บูชาพระธรรม บูชาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และมีความเชื่อว่าผู้ถวายจะมีชีวิตที่สุขสบายร่มเย็น
- 2) โคมไห หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โคมเพชร ตัวโคมมีลักษณะคล้ายรูปทรงไห ทำจากกระดาษสา กระดาษแก้ว และผ้าดิบสี หมายถึง ความสวยงาม อารมณ์ตา นิยมนำไปใช้ในโอกาสขึ้นบ้านใหม่ โดยมีความเชื่อว่าเป็นหม้อเงิน หม้อทอง ไหเงิน ไหทอง ถ้านำไปใช้ในงานแต่งงาน ก็จะเป็นนิมิตหมายให้โชคลาภแก่คู่บ่าวสาว
- 3) โคมดาว เป็นโคมแขวน ตัวโคมมีลักษณะเป็นรูปดาว ทำจากกระดาษสา กระดาษแก้ว และผ้าดิบสี มีขนาดต่าง ๆ กัน นิยมนำไปใช้ประดับตามบ้านเรือน และสถานที่ต่าง ๆ ส่วนมากใช้ในเทศกาลลอยกระทง เพื่อให้เกิดความสว่างไสวและสวยงามตามอาคารบ้านเรือนต่าง ๆ
- 4) โคมหูกระต๋าย เป็นโคมถือ วัตถุประสงค์ทำมาจากกระดาษวาวหรือกระดาษแก้วสีต่าง ๆ โดยปิดทั้งสี่ด้านของเรือนโคม และเปิดช่องด้านบน เมื่อใช้งานก็วางผางประทีป หรือเทียนที่จุดไฟลงที่กลางเรือนโคม ส่วนฐานของโคมหูกระต๋ายนั้น อาจทำด้วยกาบกล้วย ลำต้นมะละกอ หรือแผ่นไม้ก็ได้ ใช้วางประดับอยู่กับที่หรือทำให้ถือไปมาได้ ใช้ประดับในเทศกาลยี่เป็ง (ลอยกระทง) โดยใช้ถือเดินในขบวนแห่เพื่อนำไปประดับรอบวิหาร อุโบสถ หรือหน้าบ้านเรือน โคมหูกระต๋ายสามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ให้แสงสว่างและส่วนที่เป็นเรือนโคม ส่วนที่ทำให้แสงสว่างนั้น มักจะใช้ประทีปมากกว่าตะเกียง และในระยะหลังนิยมใช้ไฟฟ้าแทน
- 5) โคมโต (โคมใหญ่) หรือเรียกอีกอย่างว่า โคมเสี้ยว เป็นโคมแขวนที่ทำจากกระดาษสา กระดาษแก้ว หรือผ้าดิบสีต่าง ๆ ที่มีลวดลาย ดอกคำประดับรอบ ๆ ตัวโคมและหางโคม ที่เรียกกันว่า ลายโต อันเป็นโคมแขวนที่มีรูปทรงและลวดลายวิจิตรงดงามตระการตา โดยสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชายชาวโตหรือไทใหญ่ แบ่งลวดลายต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน ได้แก่ ลายหมอกนอนเคอ ลายปานชอย

ลายปานพอง ลายกระหุ่งต่อง ลายมุกजू ลายมุกข์ เป็นต้น โดยความหมายของลวดลายประดับตัวโคมนั้น จะสื่อความหมายไปในทางการน้อมจิตถวายเครื่องบูชาต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ส่วนมากนิยมใช้ประดับในเทศกาลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

6) โคมดอกบัว หรือโคมถือ มีลักษณะคล้ายกับโคมหูกระต่าย แตกต่างกันตรงรูปทรงที่มีลักษณะฐานเป็นรูปวงรี ด้านข้างของตัวโคมนั้น ตัดกระดาดหรือผ้าดิบสี เป็นลักษณะกลีบดอกบัวปิดทับวงซ้อนกันรอบฐานของโคมให้เป็นรูปดอกบัว โดยเปิดช่องด้านบนเพื่อวางประทีปหรือเทียนไขเพื่อใช้จุดไฟให้แสงสว่างใช้สำหรับบูชาพระหรือตั้งไว้หน้าพระพุทธรูป

7) โคมผัด หรือโคมหมุน ซึ่งทางภาคกลางเรียกว่า โคมเวียน โคมนี้ทำเป็นรูปทรงกระบอกขนาดกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร สูงประมาณ 70 เซนติเมตร หุ้มด้วยกระดาษสา หรือกระดาษว่าสีขาว อาจทำเป็นสองชั้นหรือชั้นเดียวก็ได้ หากทำครอบสองชั้นแล้ว ชั้นในจะมีภาพต่าง ๆ ปิดไว้เป็นระยะ ๆ พองาม มีสายหรือหรือซี่โยงจากกรอบเข้าหาแกนกลางซึ่งทำเป็นตุ้มไว้ในก้นถ้วย ปิดแถบกระดาษเข้ากับสายหรือซี่ชั้นใน โดยให้มีมุมและระยะที่ลงตัว เมื่อจุดเทียนซึ่งติดตั้งไว้กลางโคมนั้น ความร้อนจากเปลวเทียนจะไปกระทบแถบกระดาษและจะผลึกส่วนที่เป็นโครงครอบนั้น ให้ผัดหรือเคลื่อนไหวหมุนไปเรื่อย ๆ

Figure 1 Expert lantern maker Bualai Kanapanya

เงาของภาพที่ปิดไว้จะส่องไปกระทบกับกรอบชั้นนอก สร้างความเคลื่อนไหวด้วยแสงและเงาได้ในระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันมีการนำพลังงานไฟฟ้า โดยนำหลอดไฟฟ้ามาริติดตั้งเป็นแกนกลางตัวโคมเพื่อช่วยทำให้ตัวโคมหมุนได้ตลอดเวลา

8) โคมรูปสัตว์ เป็นโคมแพนซีที่ผู้ทำคิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นมาเอง ทำจากกระดาษสา กระดาษแก้ว และผ้าดิบสีต่าง ๆ มีลักษณะเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ขนาดต่างๆ กัน ได้แก่ รูปปลา เป็นต้น นิยมใช้สำหรับแขวนประดับไว้หน้าหมู่บ้าน เพื่อความสวยงาม หรือใช้แขวนในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ลอยกระทง เป็นต้น

ชุมชนเมืองสาทรมีศักยภาพทั้งในด้านบริบทของชุมชนชุมชน ซึ่งมีพ่อครู แม่ครูที่มีฝีมือในการประดิษฐ์โคมล้านนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จากรุ่นสู่รุ่น มีการสืบทอด สืบสาน และเผยแพร่ให้แก่คนทั่วไป ได้รับรู้และนำไปประกอบอาชีพได้ ส่วนผลิตภัณฑ์โคมล้านนาที่ผลิตและจัดจำหน่ายก็มีความสวยงาม มีความประณีต มีรูปแบบที่หลากหลาย ผลิตภัณฑ์เน้นศิลปะ ความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา นอกจากนี้จะเป็นแหล่งผลิตโคมล้านนาที่มีคุณภาพแล้ว ชุมชนเมืองสาทรยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นชุมชนต้นแบบในการดำเนินการธุรกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนาได้ ดังภาพที่ 1 และ 2 ดังนี้

Figure 2 Lanna lantern

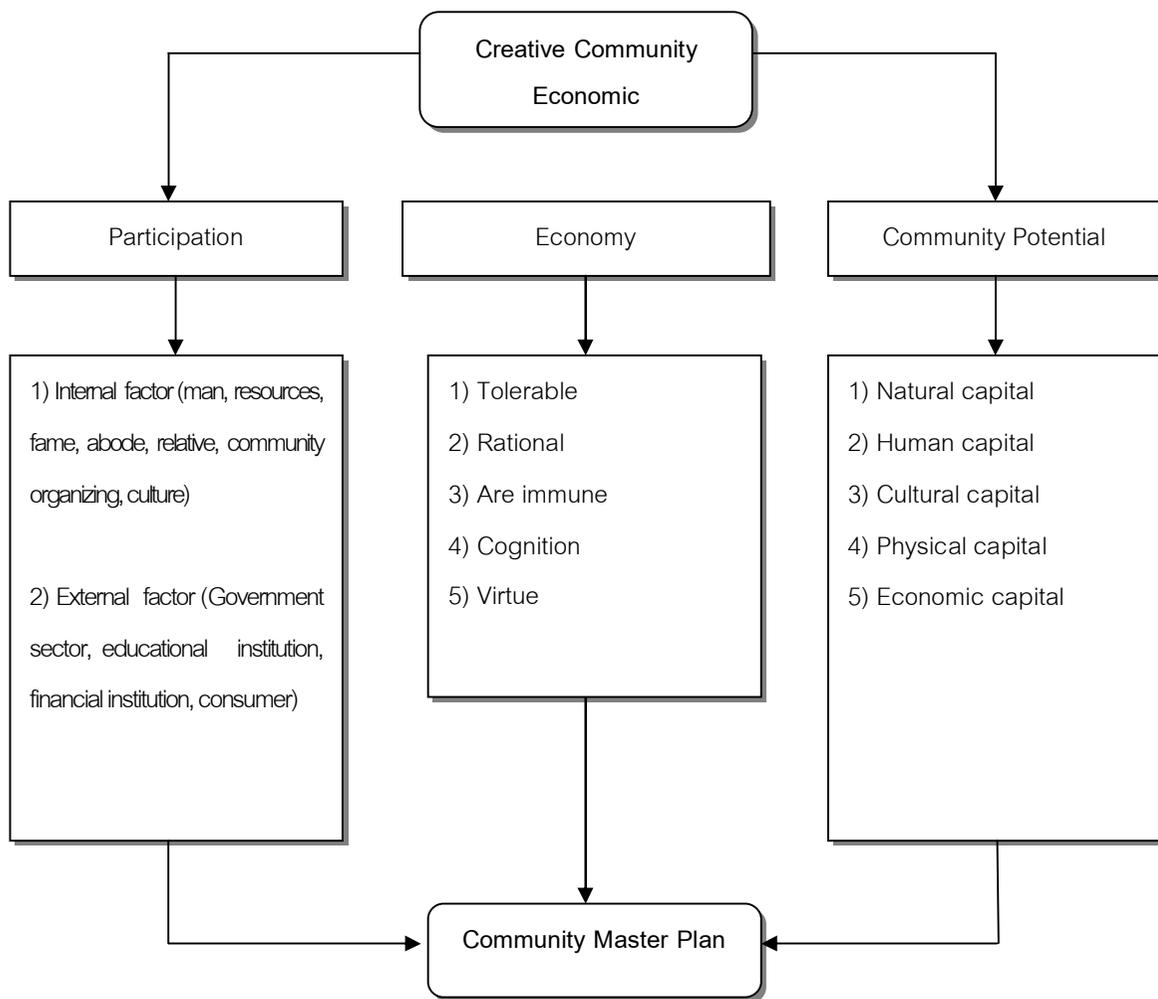
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองสาทรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองสาทรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ผู้นำชุมชน โดยที่ชุมชนมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอยู่ในชุมชน เช่น ประชาญ์ชาวบ้าน พระสงฆ์ สถาบันการศึกษา เป็นต้น ได้ร่วมกันดำเนินงานต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนการอนุรักษ์และส่งเสริมการผลิตโคมล้านนาให้เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน มีถิ่นฐานที่ตั้งอยู่กลางเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ โครงสร้างทางสังคม ชุมชนมีทรัพยากร คือ ภูมิปัญญาการผลิตโคมล้านนาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ มีระบบเครือญาติ การแบ่งบริเวณที่ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีอิสระ มีจิตสำนึกทางวัฒนธรรมการอยู่รอดร่วมกันในการจัดการเป็นการจัดระเบียบชุมชนโดยคนในชุมชน การตั้งถิ่นฐานที่เอื้ออำนวยและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่อยู่ร่วมกันตามธรรมชาติ ชุมชนมีผู้ผลิตโคมล้านนาที่มีความสามารถที่เป็นบุคคลในสังคม ชุมชน เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลผลิตโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนมีวัฒนธรรม คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดจากการประกอบอาชีพผลิตโคมล้านนาอย่างกว้างขวาง

จากสภาพการณ์ดังกล่าว ภูมิปัญญาการผลิตโคมล้านนาจึงกลายเป็นสิ่งที่สอดคล้องกันในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์และนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของหน่วยงานภาครัฐที่ได้เข้ามากระตุ้นให้การสนับสนุนอย่างแข็งขัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการดึงความรู้ทางด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในครัวเรือน ประกอบกับชุมชนมีจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ในการฟื้นฟูการผลิตโคมล้านนาเพื่อเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

3. รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนาชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยใช้ทุนวัฒนธรรมล้านนาเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงต้องมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อบริหารจัดการชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สำหรับรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการศึกษาตามกรอบความคิดทฤษฎีและข้อค้นพบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลการวิจัยเป็นฐานรองรับ โดยผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปรากฏการณ์การศึกษา ชุมชนที่ศึกษา ดำเนินการนำปัจจัยภายในที่มีศักยภาพของชุมชนมาสร้างกระบวนการการเรียนรู้จากหลักวิชาการ ครอบคลุมการปฏิบัติการ จากความร่วมมือของ 3 ส่วน ได้แก่ ประชาญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้นำ ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งพบว่าการดำเนินงานพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหของชุมชนเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงความรู้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มเติมความรู้ใหม่ในระหว่างการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาได้ตลอดเวลา และสามารถกระทำได้อย่างซ้ำ ๆ โดยมีชุมชนเป็นฐานสำคัญ รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นทฤษฎีที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในสถานที่ศึกษา การพัฒนารูปแบบเกิดจากบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีปัจจัยภายในที่มีศักยภาพของชุมชนได้ใช้ความรู้ประสบการณ์เดิมผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ มีการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม สนับสนุน ซึ่งสามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ และ 3) การจัดการความรู้ อย่างไรก็ตาม การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้กับชุมชนอื่น ๆ ควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ สามารถสรุปดังภาพที่ 3 ได้ดังนี้

Figure 3 Creative economic development: Model of Lanna lantern manufacturer in Muang Sart, Muang district, Chiang Mai province

รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

1.1 ปัจจัยภายใน ชุมชนมีปัจจัยภายในที่เข้มแข็งเป็นทุนอย่างเห็นได้ชัดเจนของชุมชนเมืองสาทร ประกอบด้วย 1) คน คือ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 2) ทรัพยากร คือ ภูมิปัญญาการผลิตโคมล้านนา 3) ชื่อเสียงการผลิตโคมของชุมชน

4) ถิ่นฐาน 5) กลุ่มเครือข่าย 6) การจัดระเบียบชุมชน 7) วัฒนธรรม

1.2 ปัจจัยภายนอก หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทและเป็นแกนสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานการระดับจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เทศบาล โรงเรียน สถาบันทางการเงินและผู้บริโภคเป็นปัจจัยภายนอก ที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้การผลิตโคมล้านนาในชุมชนฟื้นตัวและมีการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ช้อค้นพบจากการศึกษา ทั้ง 2 ส่วน พบว่าปัจจัยภายในสำคัญที่ส่งเสริมการ

ประกอบอาชีพผลิตโคมล้านนา ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ 2) โครงสร้างทางสังคม 3) ความสามารถในการผลิต และ 4) วัฒนธรรม สำหรับ ปัจจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นเพียงให้การส่งเสริมสนับสนุน การประกอบอาชีพผลิตโคมล้านนา การอนุรักษ์ และการอบรมให้ความรู้ด้านการประกอบอาชีพผลิตโคมล้านนา

2. ด้านเศรษฐกิจ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ได้มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนฐานความรู้ และคุณธรรม มาเป็นแกนกลางในการพัฒนาแผนแม่บทชุมชนเพื่อพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์นั้น จะช่วยให้ชุมชนเกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและจิตใจ ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดความเข้มแข็ง เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ศักยภาพของชุมชน

ชุมชนเมืองสาทร เป็นชุมชนที่มีความพร้อมและศักยภาพในเรื่องทุนต่าง ๆ ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางกายภาพ และทุนทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ทำให้การพัฒนาเป็นชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถทำได้ แต่ทั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลานและพัฒนาทุนต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนได้เต็มตามศักยภาพ สามารถต่อยอดการผลิตโคมล้านนาให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม สืบสาน และเผยแพร่ภูมิปัญญา ล้านนาให้เป็นที่รู้จักของคนในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

ผลจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ได้ข้อค้นพบว่า ชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนารูปแบบ กล่าวคือ แม่ครัวบัวไหล คณะปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ผลิตโคมล้านนา ได้แสดงความเป็นผู้นำในการผลิตโคมล้านนาให้มีคุณภาพ มีรูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เชื่อมโยงเครือข่ายและชุมชนดำเนินการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในลักษณะกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน ผลของการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา พบว่า

เปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น การที่ชุมชนสามารถพัฒนากระบวนการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จะสามารถขยายช่องทางการจำหน่าย มีรายได้เพิ่ม ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่าย เครือญาติ สามารถเชื่อมโยงกันได้และมีพลังในระดับหนึ่งที่แสดงให้เห็นแนวโน้มของความเข้มแข็ง เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ กระตุ้นให้ชุมชนได้เห็นคุณค่าและวัฒนธรรมภูมิปัญญาการผลิตโคมล้านนาของตนเองที่ได้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนได้อย่างเหมาะสมลงตัวกับภาวะสังคม เศรษฐกิจปัจจุบัน

วิจารณ์

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ เกิดจากการศึกษาตามกรอบความคิดทฤษฎีและข้อค้นพบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ซึ่งมีผลการวิจัยเป็นฐานรองรับ โดยผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพปรากฏการณ์การศึกษา ชุมชนที่ศึกษา ดังนี้

1. การดำเนินการนำปัจจัยภายในที่มีศักยภาพของชุมชนมาสร้างกระบวนการการเรียนรู้จากหลักวิชาการ การอบรมปฏิบัติ การจากความร่วมมือของ 3 ส่วน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้นำ ผู้วิจัย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ซึ่งพบว่า การดำเนินงานพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงความรู้อย่างต่อเนื่อง เพิ่มเติมความรู้ใหม่ในระหว่างการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาได้ตลอดเวลาและสามารถกระทำได้อย่างซ้ำ ๆ โดยมีชุมชนเป็นฐานสำคัญ

2. รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นทฤษฎีที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่ออธิบายกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในสถานที่ศึกษาการพัฒนาแบบเกิดจากบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีปัจจัยภายในที่มีศักยภาพของชุมชนได้ใช้ความรู้ประสบการณ์เดิมผสมผสานกับความรู้และประสบการณ์ใหม่ มีการจัดการความรู้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม สนับสนุน ซึ่งสามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ และ 3) การจัดการความรู้ อย่างไรก็ตามการนำรูปแบบที่

พัฒนาขึ้นไปใช้กับชุมชนอื่น ๆ ควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนนั้น ๆ

การนำผลการวิจัยไปใช้

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่หลากหลาย การพัฒนาในแนวทางเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ทุนวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่เป็นฐาน เป็นการมุ่งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้าน อันเป็นวิธีการและกลไกของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่ยังพัฒนาไปไม่ถึงระดับมาตรฐานยังมีอีกเป็นจำนวนมาก จึงขอเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาของแต่ละชุมชนในแต่ละส่วนจึงเป็นไปได้ว่าไม่เท่ากัน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครนครเชียงใหม่ เป็นต้น ควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่นกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา เป็นต้น

2. ควรพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจริงจัง โดยการสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจและเป็นหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลในเชิงรูปธรรม ด้วยการให้โอกาสซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นจะสามารถผูกโยงชุมชนหมู่บ้านและเครือข่ายให้เข้มแข็งได้ อาจทำให้ระบบทุนนิยมไทยยอมรับพื้นฐานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุป

รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ตั้งอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบย่อย 2 ส่วน คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ คนทรัพยากร ชื่อเสียง ฐานกลุ่มเครือข่าย การจัดระเบียบชุมชน และวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานราชการ สถานศึกษา สถาบันการเงิน และผู้บริโภค 2) ด้านเศรษฐกิจ มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป

ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้และคุณธรรม และ 3) ศักยภาพของชุมชน มีองค์ประกอบย่อย 5 ข้อ ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนมนุษย์ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางกายภาพ และทุนทางเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาชุมชนเมืองสาทรมีประวัติศาสตร์ในการผลิตโคมล้านนามายาวนาน ฝีมือประณีต โคมที่ผลิตมีความสวยงามรูปแบบหลากหลาย ผลิตภัณฑ์เน้นศิลปะ ความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนา นอกจากนี้จะเป็นแหล่งผลิตโคมล้านนาที่มีคุณภาพแล้ว ชุมชนเมืองสาทรยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นชุมชนต้นแบบในการดำเนินการธุรกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์และแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครนครเชียงใหม่ สำนักพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดเชียงใหม่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงใหม่ เป็นต้น ควรกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาชุมชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เช่น กลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา เป็นต้น และควรพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างจริงจัง โดยการสร้างความตระหนักรู้ ความรู้ ความเข้าใจและเป็นหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลในเชิงรูปธรรมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแม่ครูบัวไหล คณะปัญญา ประชาญ์ชาวบ้านผู้สร้างสรรค์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตโคมล้านนา และกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทร ตำบลหนองหอย อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการวิจัย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาชีพ เชียงใหม่ ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2552. แผนการตลาด
เร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์และกระตุ้นการ
ท่องเที่ยว ปี 2552, กรุงเทพฯ.

ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์. 2549. การสำรวจสถานะองค์ความรู้
และแนวทางพัฒนาทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. รายงาน
การวิจัย. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2556. ชุมชนเข้มแข็ง สังคมน่าอยู่
เศรษฐกิจยั่งยืนด้วยงานวิจัย. วารสารการพัฒนา
ชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(2): 1-5.

วิชัย ทิพย์รัตน์. 2535. สืบสานตำนานโคม. หนังสือพิมพ์
ไทยนิวส์. หน้า 9 (7 พฤศจิกายน 2535). วัดเมือง
สาทรหลวง. 2554. การทำโคมล้านนา. (ระบบ
ออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [http://www.watmuang
sart.com/khomlanna.php](http://www.watmuang
sart.com/khomlanna.php) (10 มกราคม 2555).

รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์. 2550. โคมล้านนา. (ระบบ
ออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [http://lib.payap.ac.th
/ntic/koom.htm](http://lib.payap.ac.th
/ntic/koom.htm) (14 กุมภาพันธ์ 2555).

อรรถนพ โยนิจ. 2552. การทำโคมล้านนา. (ระบบ
ออนไลน์). แหล่งข้อมูล: [http://www.watmuang
sart.com/khomlan na.php](http://www.watmuang
sart.com/khomlan na.php) (14 กุมภาพันธ์
2555).